

Psichikos sveikatos politikos raida ir problemos

O. Davidonienė

Valstybinis psichikos sveikatos centras

Nacionalinė sveikatos taryba

Turinys

- Psichikos sutrikimų paplitimas Europoje ir Lietuvoje;
- Pagyvenusių žmonių psichikos sveikata;
- Psichikos ligų gydymo raida nepriklausomybės metais;
- Visuomenės psichikos sveikata plačiąja prasme

Sergančiųjų psichikos sutrikimais skaičius Europoje

- Naujausiais PSO duomenimis (apibendrinus daugybės įvairių tyrimų ir duomenų šaltinių duomenis) ES + Islandijoje, Norvegijoje ir Šveicarijoje **27 %**. (33.2% moterų ir 21,7% vyrų) **visų** suaugusių žmonių (18-65 metų) turėjo bent vieną sunkesnę ar lengvesnę psichikos sutrikimo epizodą per praėjusius metus (įskaitant priklausomybes, psichozinius sutrikimus, depresiją, nerimą bei valgymo sutrikimus);
Iš jų 18% turėjo 2, o 14% 3 ir daugiau sutrikimų.

Sergančiųjų psichikos sutrikimais skaičius Europoje

- Apie 1-2 % gyventojų yra diagnozuotas psichozinis sutrikimas (vienodai dažnai tarp vyrų ir moterų);
- 5.6 % vyrų ir 1.3% moterų turi problemų dėl priklausomybių;
- Daugėja demencijos atvejų tarp vyresnio amžiaus žmonių (5% -vyresnių kaip 65 m. ir 20 % –vyresnių kaip 80 m.);
- Depresija moterims serga 2 x dažniau nei vyrai.

Psichikos sutrikimų sąlygota ekonominė našta

- Svarbus ligų sąlygotos naštos visuomenei bei sveikatos priežiūros sistemai indikatorius **yra lėtinės ligos, kurios sąlygoja neįgalumo atsiradimą**. Indikatorius vadinasi “Metai pragyventi tapus neįgaliu” (Years Lived with Disability, YLD).

- Psichikos sutrikimai sudaro vieną didžiausių **lėtinių ligų** grupių, kuri kaip pagrindinė priežastis, sąlygoja neįgalumą.

Iš jų: - 13, 7 proc. tenka depresijai –I vieta; 6,2 proc. –alkoholio sąlygoti sutrikimai – II vieta; Alzheimerio liga ir kitos demencijos – 3,8 proc. – VII vieta; šizofrenija ir bipolinis sutrikimas (XI –XII vietos) – po 2,3 proc. nuo visų YLD.

SERGANČIŲJŲ PSICHIKOS SUTRIKIMAIS SKAIČIUS

Šiuo metu pas pirminės psichikos sveikatos priežiūros specialistus gydos:

- Iš viso beveik 166 tūkst. asmenų (~ 5 % visų Lietuvos gyventojų)

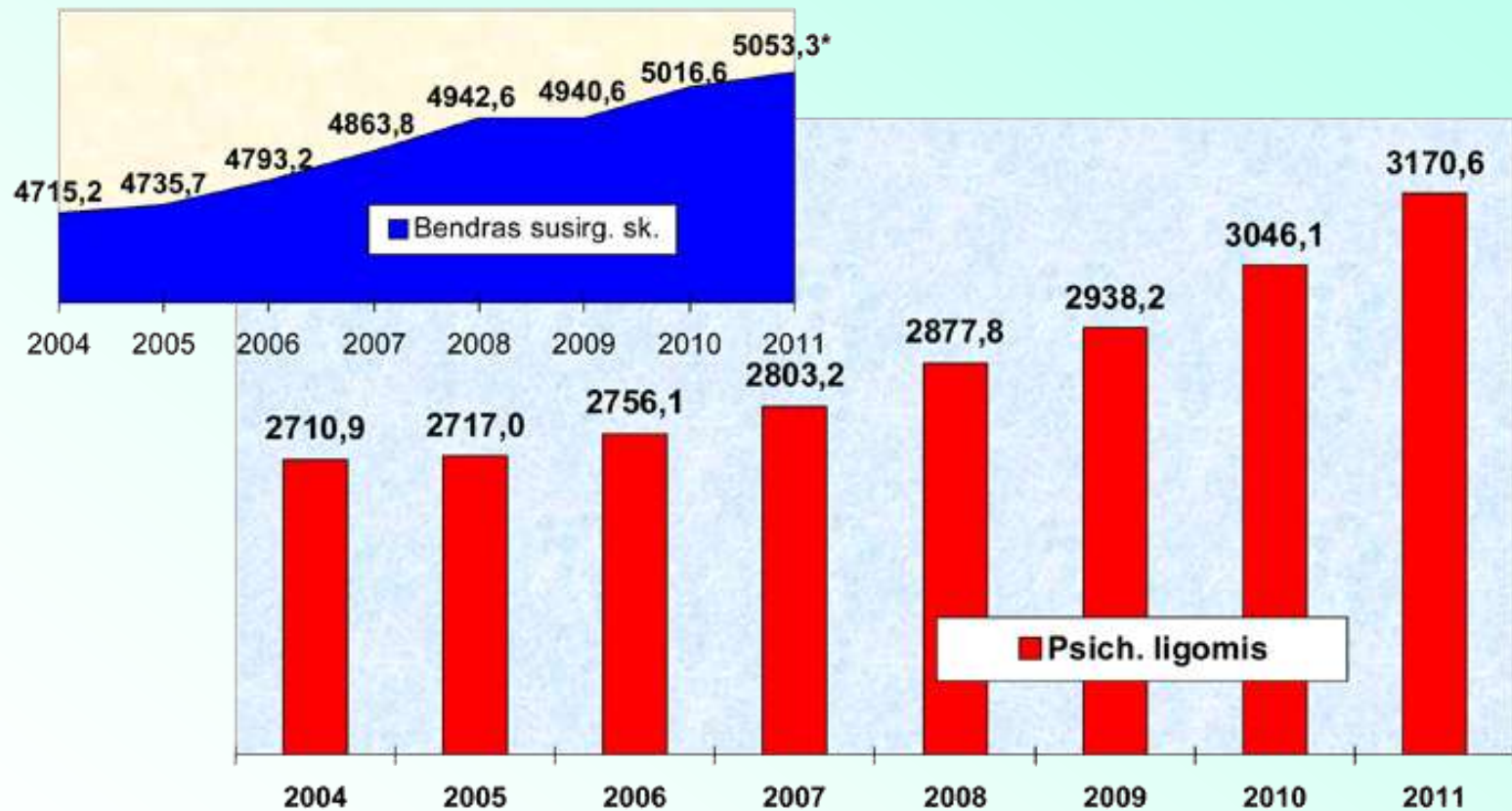
- Iš jų:

- ✓ ~96,5 tūkst. (~ 3 %) – dėl psichikos sutrikimų;

- ✓ ~69,3 tūkst (~ 2 %) – dėl priklausomybės ligų (63,5 tūkst. – dėl priklausomybės alkoholiui ir

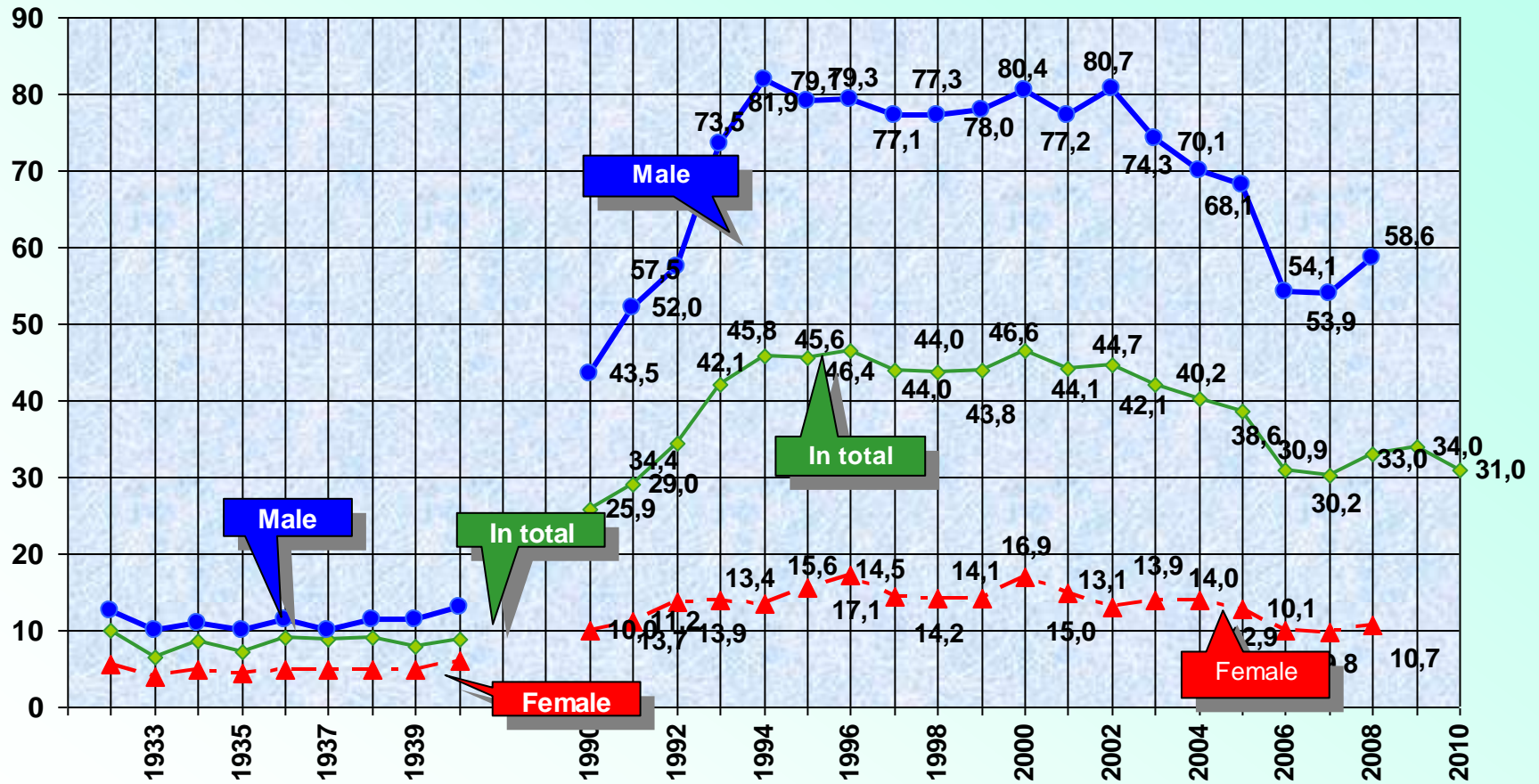
- beveik 6 tūkst. – priklausomybės psichoaktyvioms medžiagoms)

SERGANČIŲJŲ PSICHIKOS SUTRIKIMAIS SKAIČIUS 100 000 GYV.

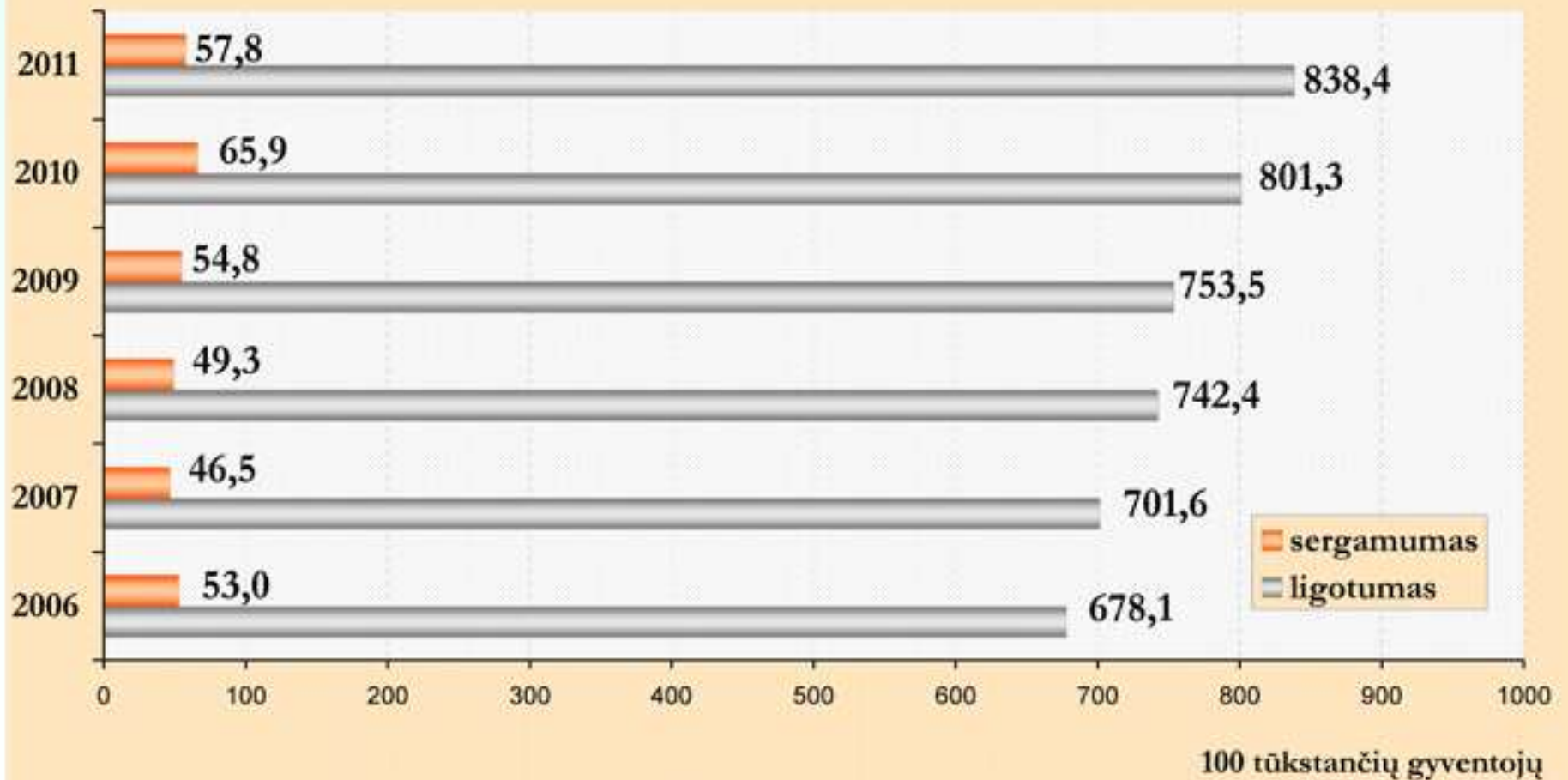

Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenys
Parengta pagal metines statistines ataskaitas Nr. 13
* duomenys preliminarūs

Savižudybių dažnis Lietuvoje 1931-1940 ir 1990-2010 (100 000gyv.)

Nuotaikos (afektinių) sutrikimų skaičius Lietuvoje 2006-2011 metais 100 000 gyventojų

PIRMA KARTĄ IŠAIŠKINTŲ NUOTAIKOS (AFEKTINIŲ) SUTRIKIMŲ SKAIČIUS RESPUBLIKOJE

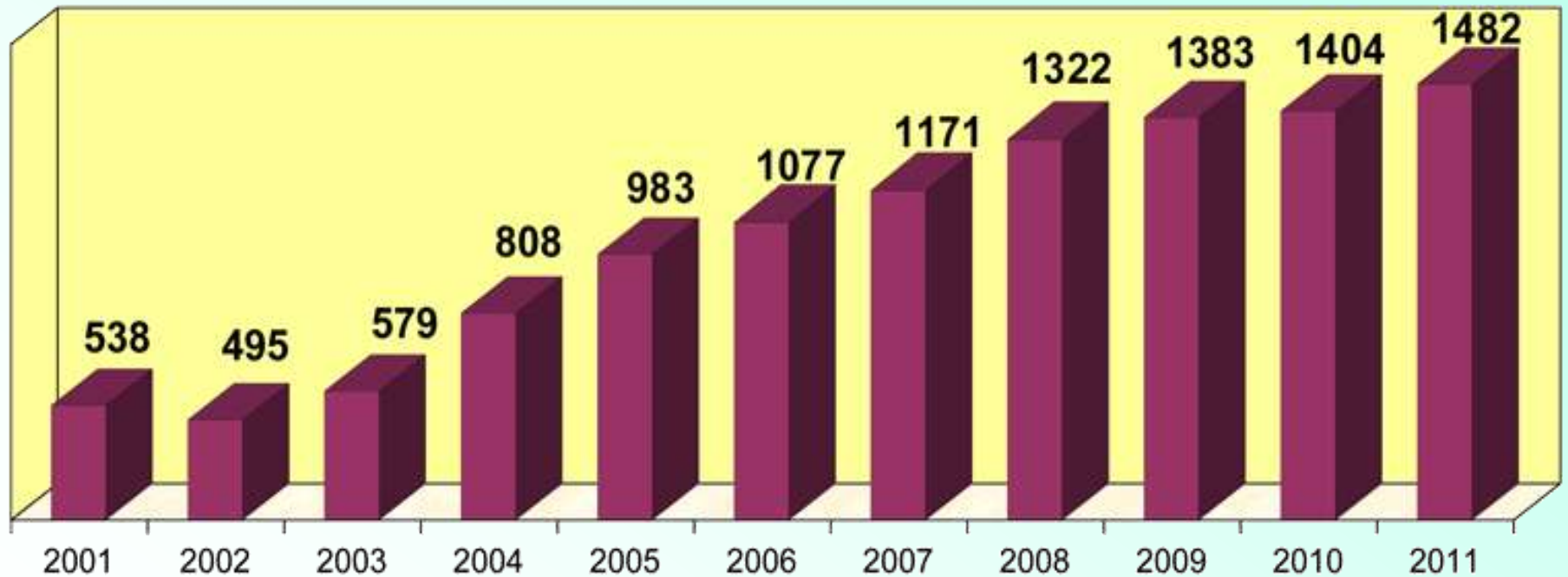
Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenys
Parengta pagal metines statistines ataskaitas Nr.13

Pagyvenusiujų psichikos sveikata (1)

Pagrindiniai iššūkiai ilgėjant vidutinei gyvenimo trukmei ir daugėjant pagyvenusio amžiaus žmonių:

- Vyresniame amžiuje blogėja žmonių fizinė sveikata, daugėja komorbidiškumo atvejų;
- *Daugėja sergančiųjų demencija;*
- *Daugėja vienišų, socialiai izoliuotų žmonių;*
- Daugėja sergančiųjų depresija;
- Didėja suicidų rizika;
- Dėl silpnesnės fizinės sveikatos ir dažno komorbidiškumo sunkiau parinkti tinkamą gydymą ir vaistų dozes

SERGANČIŪJŲ ALZHEIMERIO LIGA SKAIČIUS LIETUVOJE 2001-2011 M.

Pagyvenusiųjų psichikos sveikata (2)

- skatinti aktyvų pagyvenusiųjų dalyvavimą bendruomenės gyvenime, įskaitant jų fizinio aktyvumo skatinimą ir galimybes mokytis;*
- kurti lanksčias pensijų programas, kurios leistų pagyvenusiesiems ilgiau dirbti visą arba nepilną darbo dieną;*
- imtis priemonių gerinti pagyvenusiųjų, gaunančių slaugos paslaugas (medicininės ir (arba) socialinės) psichinę sveikatą bei gerovę tiek bendruomenėje, tiek slaugos institucijose;*
- imtis priemonių padėti pagyvenusiųjų slaugytojams.*

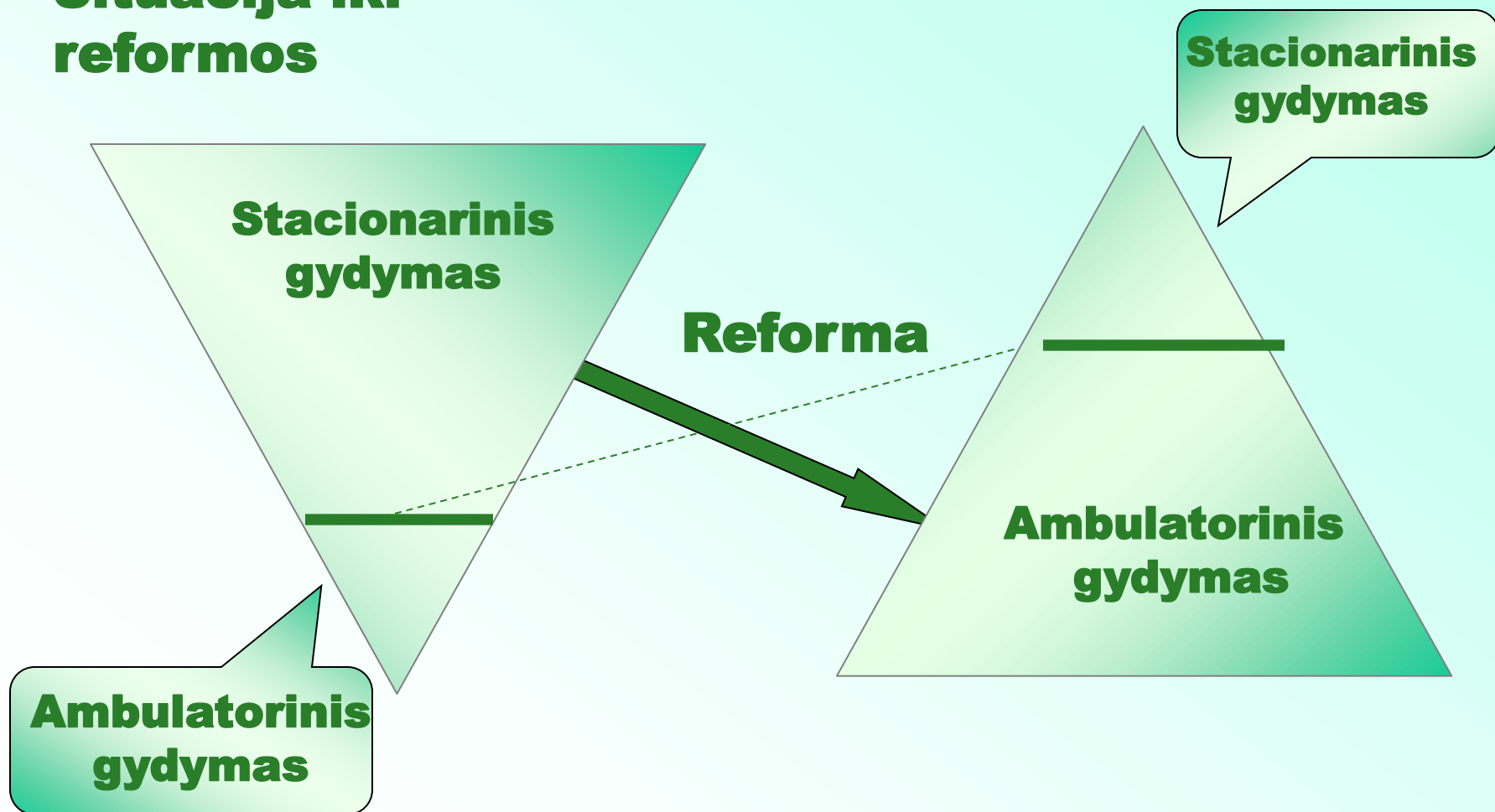
Pagrindiniai teisės aktai reglamentuojantys psichikos sveikatos priežiūrą

- Psichikos sveikatos priežiūros įstatymas (priimtas Seime 1995 m.);
- Psichikos sveikatos strategija (priimta Seime 2007 m.);
- Viena pirmųjų sveikatos priežiūros sričių, Sveikatos ministro įsakymu patvirtinusi ambulatorinio ir stacionarinio gydymo standartus.
- Sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl pirminės ambulatorinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugų bazinės kainos, jų teikimo bei apmokėjimo tvarkos ir psichikos sveikatos centro pavyzdinių įstatų bei specialistų veiklos“ (priimtas 1999.03.09)

Psichikos sveikatos priežiūros raida

Situacija iki reformos

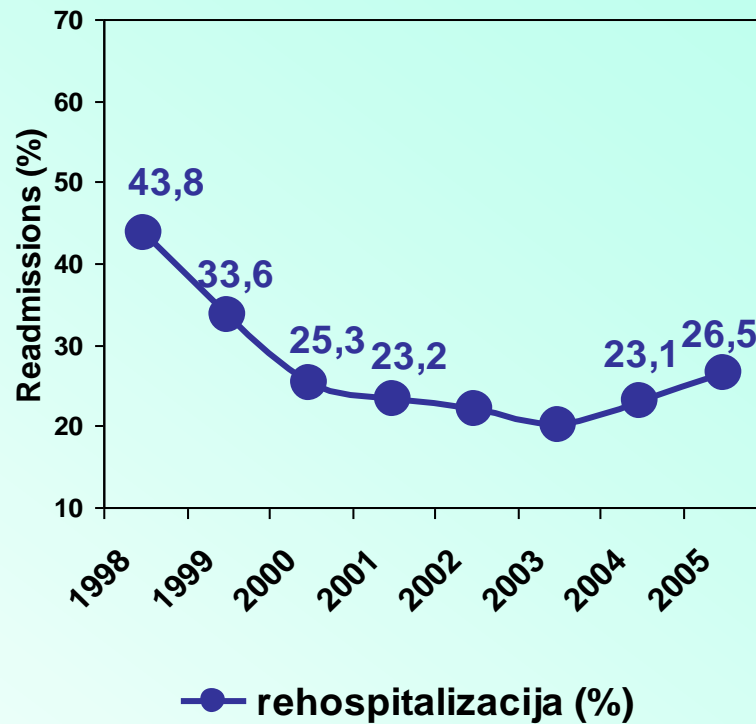
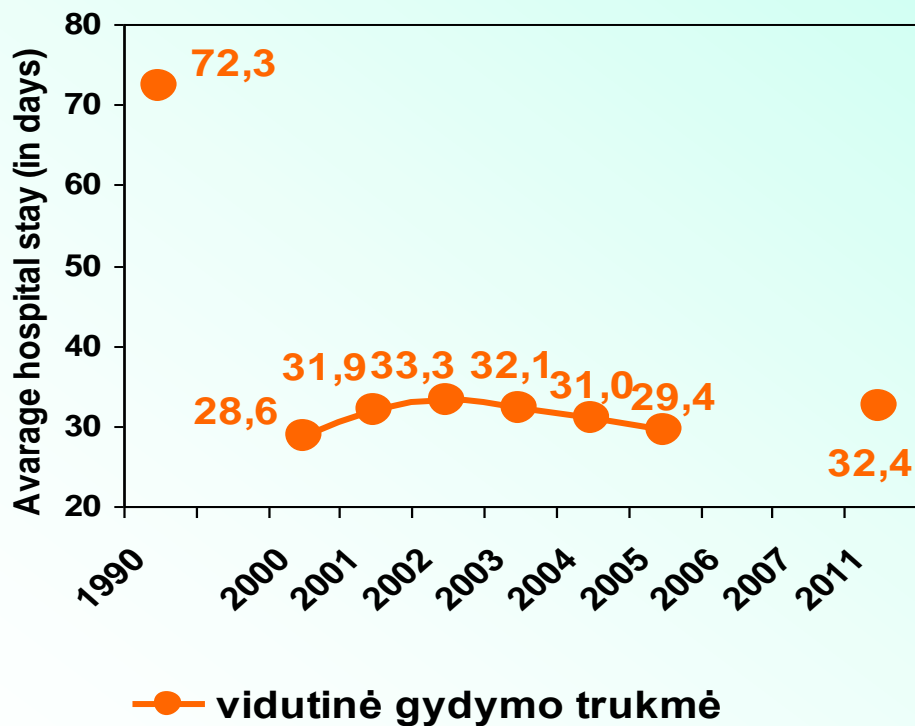
Reformos tikslas

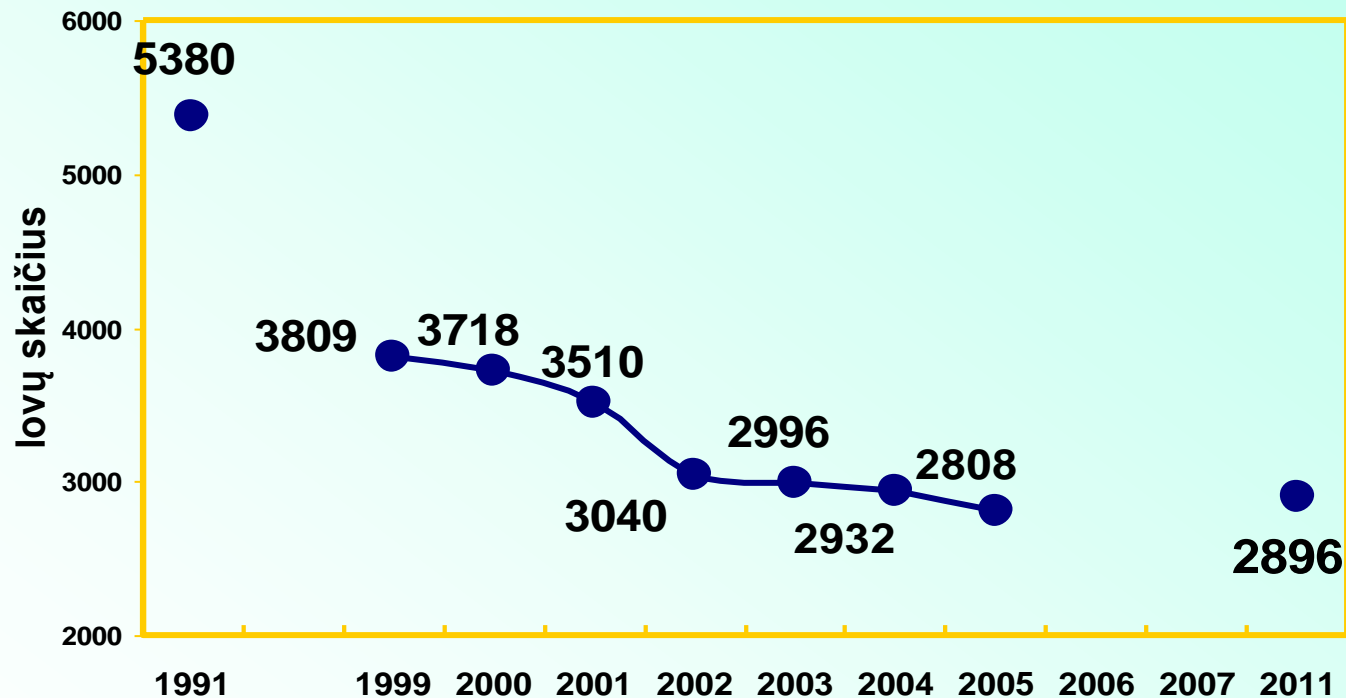
Psichikos sveikatos centrai

- Šiuo metu Lietuvoje yra 104 PSC.
- Juose dirba (užimti etatai):
 - gyd. psichiatrų -164,77;
 - gyd. vaikų psichiatrai – 34,43;
 - slaugytojų -193,09;
 - socialinių darbuotojų – 145;
 - psichologų - 98,44.

Stacionarinio gydymo rodikliai

Bendras psichiatrijos lovų skaičius

Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenys

Tolimesnė ne stacionarinės pagalbos plėtra

- Iki 2013 m. pradės veikti:
 - 27 dienos stacionarai prie PSC (dauguma jau veikia);
 - 5 krizių intervencijos centrai;
 - 5 kompleksinės psichiatrijos pagalbos vaikui ir šeimai centrai.

Psichikos sutrikimų gydymo galimybės Europoje (PSO duomenys)

- PSO tyrimo duomenimis Europoje negauna reikiamo gydymo sergantieji:
 - - psichozėmis -17,8 proc.;
 - - bipoliniu sutrikimu – 39,9 proc.;
 - - didžiaja depresija – 45,4 proc.;
 - - panikos sindromu – 47,2 proc.;
 - - nerimo sutrikimu – 62,3 proc.

Psichikos sutrikimų gydymo pasekmės

- Asmenys sergantys didžiaja depresija ar šizofrenija turi 40 -60 proc. “didesnį šansą numirti pirma laiko” , lyginant su bendra populiacija dėl fizinės sveikatos sutrikimų.
- For example, persons with major depression and schizophrenia have a 40-60% greater chance of dying prematurely than the general population, due to physical health problems.

Teisinės bazės tobulinimas

- Naujos redakcijos Psichikos sveikatos priežiūros įstatymo projektas 2010 m. balandžio mėn. pateiktas Seimui;
- Šiais metais patvirtinta:
 - depresijos ir šizofrenijos kompensuojamojo gydymo metodikos;
 - psichosocialinės reabilitacijos paslaugų teikimo tvarkos aprašas;
 - patikslinta pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugų teikimo tvarka;
 - parengtas meno terapijos paslaugų kvalifikacinių reikalavimų projektas.

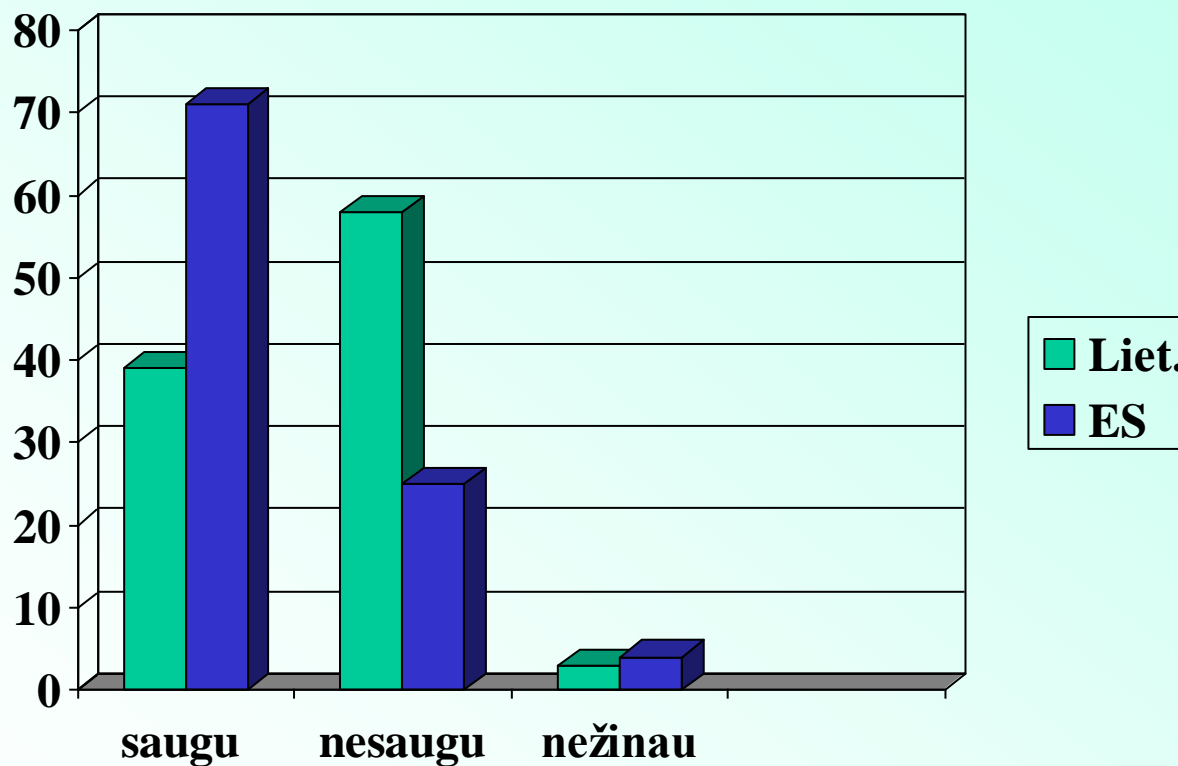
Jaunimo psichikos sveikatos rodikliai

- Vilniaus universitete 2004 m. atliktas Lietuvos vaikų psichikos sveikatos epidemiologinis tyrimas parodė, kad su psichikos sveikata susijusių problemų turi 41,7 proc. mokyklinio amžiaus vaikų;
- PSO duomenimis Lietuva ir kitos Baltijos valstybės pasižymi gana blogais prievartos rodikliais – paauglių ir jaunų žmonių žmogžudysčių čia nors keletą kartų mažiau nei Rusijos Federacijoje, tačiau kelis kartus daugiau nei kitose Europos Sąjungos valstybėse;
- neseniai pradėjus nagrinėti tyčiojimosi reiškinį tarp mokyklinio amžiaus vaikų, paaiškėjo, kad Lietuvoje, palyginti su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis, tyčiojimasis paplitęs labiausiai: iki 70 proc. vaikų pažymi, kad yra patyrę šį reiškinį ir kaip aukos, ir kaip skriaudėjai. Tuo tarpu Švedijoje ir Čekijoje tokių moksleivių ne daugiau kaip 20 procentų.

Psichikos sveikatos strategija

Psichikos sveikatos būklė: kaip vertintumėte saugumo jausmą darbe?

Eurobarometras 2010

Daugiausiai laimės mums suteikiančios vertybės (28 ES valstybės)

- Tvarka

Lietuvoje 21 % (1/28)

ES 0,07 %

- Teisingumas

Lietuvoje 32 % (3/28)

ES 22 %

- Pinigai

Lietuvoje 48 % (3/28)

ES 32 %

- Darbas

Lietuvoje 48 % (4/28)

ES 37 %

Šaltinis: Eurobarometras 69,
2008 m. pavasaris

Vertybės mažiausiai prisidedančios prie mūsų laimės pojūčio (28 ES valstybės)

- Draugystė

Lietuvoje 13 % (28/28)

ES 27 %

- Išsilavinimas

Lietuvoje 8 % (23/28)

ES 11 %

- Taika

Lietuvoje 22 % (27/28)

ES 35 %

- Meilė

Lietuvoje 33 % (24/28)

ES 44 %

Šaltinis: Eurobarometras 69,
2008 m. pavasaris

Ar Jūsų vaikas susilaukė dėmesio (praėjusią savaitę)?

- Lietuvoje 13 % (28/28)

- Olandijoje 56 % (1/28)

Šaltinis:

Eurobarometras, 2008 m. rugsėjis

Sveikatos stiprinimas ir ligų prevencija

- ES-je biudžeto lėšų, skirtų sveikatos stiprinimui ir ligų prevencijai ir tenkančių 1 gyventojui svyruoja nuo **6.80 Eurų Lietuvoje iki 166 Eurų Olandijoje;**
- Skirtumas tarp valstybių skiriančių daugiausiai ir mažiausių lėšų tenkančių 1 gyventojui – **25 kartai**